

begrenzingenplan

Rijn- Waalwaterwaarden

978	ha	beheersgebied
407	ha	reservaatsgebied
1228	ha	natuurontwikkelingsgebied

provincie
GELDERLAND

Provincie Gelderland

Vastgesteld op 4 februari

ingaaand per 1 februari 1997

Inhoudsopgave

1.	INLEIDING	3
1.1	Uitgangspunten voor het begrenzingsvoorstel Rijn- en Waalwaterwaarden	6
1.2	Reikwijdte van dit plan	
2.	BESCHRIJVING VAN HET GEBIED	8
2.1	Algemeen	8
2.2	Natuur en landschap	8
2.2.3	Flora	8
2.2.2	Fauna	9
2.3	Landbouw	10
2.4	Ruimtelijk beleid	11
2.4.1	Rijksbeleid	11
2.4.2	Provinciaal Beleid	11
2.4.3	Gemeentelijk Beleid	12
3.	STREEFBEELDEN VOOR NATUURONTWIKKELING	15
3.1	Algemeen	15
3.2	Beschrijving begrensde gebieden Rijn en Lek	17
	Meinerswijk	17
	Randwijksche Uiterwaarden	17
	Schoutenwaard/Klaverwaard/Wolfswaard	17
	De Spees	18
	De Ingensche Waarden	18
	Mauriksche en Ecksche waarden	18
	Rijswijksche Buitenpolder	18
	Rijswijksche waard	19
	Lazaruswaard, Redichemse en Beusichemse waard	19
3.3	Beschrijving begrensde gebieden Waal	19
	Staatjeswaard	19
	Moespotsche waard	19
	Plaat van Ewijk	19
	Winssense waard	20
	Hiensche waard	20
	Afferdensche en Deestsche Waarden	20
	Ochtsche buitenpolder	20
	Drutensche waarden	21
	Willemspolder	21
	Gamerense waarden	21
	Crobsewaard	21
	Breemwaard	21
	Bovenwaard Herwijnen	22
	Benedenwaard Herwijnen	22
	Brakelse Benedenwaarden	22
4.	UITWERKING	23
4.1	Overzicht begrenzing	23
4.2	Aankoopgebied	25
4.3	Beheersovereenkomsten	25

Inleiding

In 1990 werd het beheersplan Rijn- en Waalwaterwaarden vastgesteld. Hierin is 501 ha reservaat- en 558 ha beheersgebied¹ begrensd. Van deze oppervlakte ligt 293 ha beheers- en 280 ha reservaatgebied binnen de grenzen van de NURG-projecten². De Gelderse Poort, Noordoever Nederrijn en Fort Sint Andries. Verder vigeert het beheersplan Redichemse waard, omvattende 60 ha beheer- en 111 ha reservaatgebied.

In deze beheersplannen ligt de nadruk op behoud en ontwikkeling van de natuur- en landschapswaarden van de onvergraven, reliëfrijke danwel hoog opgeslibde delen van de Rijn- en Waalwaterwaarden. Deze keuze kwam voort uit de overweging, dat deze gebieden waarden bevatten, die enerzijds kenmerkend zijn voor het riviereengebied en anderzijds sterk achteruit zijn gegaan, en nóg gaan, door ontgronding, dijkverbetering en het intensievere agrarische beheer. Wel werd ook toen erkend, dat er méér moest gebeuren: met name het bevorderen van natuurontwikkeling m.b.v. inrichtingsmaatregelen en het behouden en ontwikkelen van weidevogelpopulaties in vergraven uiterwaarden.

Het denken over de uiterwaarden heeft zich de afgelopen jaren stormachtig ontwikkeld. Met name gestimuleerd door het Plan Ooievaar ontwikkelde zich een nieuwe visie op de functies, waarden en potenties van het gebied.

Op Rijksniveau vond deze visie al snel ingang, resulterend in een sterke nadruk op natuurontwikkeling m.b.v. ingrijpende inrichtingsmaatregelen: VINEX³/NURG, NW3⁴, NBP⁵, SGR⁶. De verdere uitwerking van deze visie heeft behalve bij LNV⁷ ook bij V&W⁸ (RWS⁹) tot een nieuwe aanpak geleid. Vanuit het integraal waterbeheer streeft RWS onder andere de volgende doelen na:

- aanleg en herstel van natuurvriendelijke oevers langs de rivieren (plan "Overture");
- stimuleren van proefprojecten met nevengeulen;
- vaarwegverbeteringen waar mogelijk combineren met natuurontwikkeling en de aanleg van natuurvriendelijke oevers (plan "verbetering Hoofdtransportas Waal");
- medefinanciering van natuurontwikkelingsprojecten in uiterwaarden (convenant RWS/LNV).

Het Gelderse Beleidsplan Uiterwaarden (PS¹⁰ 1990) zoekt een evenwicht tussen het "traditionele" beleid en de nieuwe mogelijkheden. Accenten hierin:

- ruimte voor natuurontwikkeling, zowel kleinschalig (oeverbeweer, andere oplevering van ontgrondingen) als grootschalig ("proefgebieden voor natuurontwikkeling");
- bescherming van natuur- en landschapswaarden zoals in onvergraven gebieden, kolken en oude rivierlopen, weidevogelpopulaties en kleine landschapselementen in agrarisch gebied;
- erkenning van het feit dat een groot deel van de uiterwaarden nu en gedurende de planperiode in agrarisch gebruik zijn; afstemming van het agrarisch gebruik op de daarmee verweven natuur- en landschapswaarden.

Sinds de vaststelling van het Beleidsplan Uiterwaarden zijn de ontwikkelingen snel gegaan. Op het moment van vaststelling was er nog geen instrumentarium voor natuurontwikkeling. Nadien zijn de RBN¹¹ en RBON¹² beschikbaar gekomen en zijn via het LNV/ IPO¹³-convenant de middelen voor aankoop en inrichting van natuurontwikkelingsprojecten over de provincies verdeeld. Bij behandeling van de nota "Uitgangspunten ten behoeve van begrenzing van rela-

Door een typefout is op blz. 11 van het beheersplan Rijn- en Waalwaterwaarden een oppervlakte van 577 ha aangegeven

Nadere Uitwerking Rivieren Gebied

Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra

Derde Nota Waterhuishouding

Natuurbeleidsplan

Structuurschema Groene Ruimte

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Rijkswaterstaat

Provinciale Staten

Regeling Begrenzing Natuurontwikkelingsprojecten

Regeling Beheersovereenkomsten en Natuurontwikkeling

Inter Provinciaal Overleg

tenotagebieden en natuurontwikkelingsprojecten" (PS, 1992) bleek een brede steun voor een

grote oppervlakte natuurontwikkeling in de uiterwaarden.

In de NURG-projecten De Gelderse Poort, Noordoever Nederrijn en Fort Sint Andries is de visie op natuurontwikkeling verder uitgewerkt en toegespitst op de speciale potenties van de betreffende gebieden. Ook de proefprojecten, zoals Meinerswijk, De Blauwe Kamer, de Duurse Waarden en enkele kleinere leverer een verdieping van inzichten op.

Het idee, dat omzetting van de huidige landbouwfunctie naar een natuurfunctie voor grote delen van de uiterwaarden wenselijk is, werkt ook in andere beleidsvelden door. In dit verband zijn de dijkverbetering en het kleiwinningsbeleid te noemen.

In het Gelders Rivierdijken Plan wordt aangegeven, dat de planvorming voor dijkverbetering dient te vertrekken vanuit een brede kijk op de dijk en zijn omgeving. Naast aspecten van bestaande kwaliteiten -landschap, natuur, cultuurhistorie- dient het plan ook in te spelen op natuurontwikkelingsmogelijkheden.

Aspecten als rivierkundige compensatie en specievoorziening, maar ook compensatie van verloren gaande waarden en landschappelijke inpassing, bieden in de uitvoeringsfase mogelijkheden tot een samengaan van dijkverbetering en natuurontwikkeling.

Het kleiwinningsplan is in ontwikkeling. In de tussenrapportage stelt GS¹⁴ dat kleiwinning mogelijkheden biedt om functiewijziging en inrichting van gebieden tot stand te brengen. Vooral in de uiterwaarden, waar nog steeds een belangrijk deel van de kleiwinning plaatsvindt, kan kleiwinning resulteren in natuurontwikkeling. Steeds meer dienen ontgronders vergunningsaanvragen in, die uitgaan van een oplevering als natuurgebied en die ook ingebed zijn in een visie op de gehele uiterwaard. Er blijft echter een spanningsveld tussen de wensen en prioriteiten vanuit het ruimtelijk beleid en de belangen van de individuele aanvrager. In het traject van de vergunningverlening dienen dan ook steeds weer alle waarden en belangen afgewogen te worden. Het speciebelang speelt hierin een belangrijke rol.

1.1 Uitgangspunten voor het begrenzingsvoorstel Rijn- en Waaluitwaarden

- Het voorstel is tevens een herziening van de beheersplannen Rijn- en Waal uiterwaarden en Redichemse Waard, voorzover niet gelegen binnen de drie NURG-projecten. De drie NURG-projecten, Gelderse Poort, Fort Sint Andries en Noordoever Nederrijn blijven buiten beschouwing. De begrenzing van de Gelderse Poort is afgerond middels de plannen voor de deelgebieden Ooijpolder en Oost. Voor Fort Sint Andries is een plan in voorbereiding. Voor Noordoever Nederrijn wordt thans via deelgebieduitwerkingen gezocht naar een praktische invulling van de Ontwikkelingsvisie. Naar verwachting zal dit jaar opnieuw een begrenzingsvoorstel in procedure kunnen worden gebracht.
- Conform het vigerend beleid streven naar een evenwicht tussen behoud en ontwikkeling van bestaande natuurwaarden door reseruatvorming, agrarisch natuurbeheer en de ontwikkeling van nieuwe natuur m.b.v. grootschalige inrichting. Gegeven het feit dat de reseruatgebieden al grotendeels in de vigerende plannen begrensd zijn, zal het in dit voorstel met name gaan over beheersgebieden ten behoeve van weidevogels en botanische waarden en over natuurontwikkeling. De status van de gebieden wordt door de doelstellingen bepaald.
- De genoemde oppervlaktereserveringen in de Nota uitgangspunten, nl. 900 ha relatienota en 1100 ha natuurontwikkeling in aanvulling op het reeds begrensde, zijn richtinggevend.

- Binnen het plangebied worden op grond van de Deltawet grote rivieren een groot aantal dijken - met name langs de Waal - met voorrang verbeterd (totaal ca 90 km). Voor de betreffende dijkvakken worden integrale dijkverbeteringsplannen gemaakt. Dit betekent dat, als compensatie voor verloren natuur- en landschapswaarden, de aanleg van natuurgebieden onderdeel uit kan maken van de plannen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om stroken die direkt langs de dijk zijn gelegen. Ook moeten uit een oogpunt van rivierkundige compensatie (delen van) uiterwaarden worden vergraven. Daarnaast worden er t.b.v. de kleivoorziening in enkele uiterwaarden natte natuurgebieden aangelegd. Getracht wordt om zoveel mogelijk zaken met elkaar te combineren. Bij deze initiatieven wordt aangesloten op het beleid voor de uiterwaarden zoals dat is vastgelegd in verschillende plannen zoals het Beleidsplan Uiterwaarden. De uitvoering van deze werken vindt plaats onder de verantwoordelijkheid van de polderdistrikten.
In enkele gevallen is de besluitvorming zodanig ver gevorderd dat de grenzen van de in het kader van de dijkverbetering aan te leggen natuurgebieden is aan te geven. Voor de meeste gebieden is de besluitvorming echter nog niet afgerond. Wanneer ter realisering van deze plannen inzet van de RBON gewenst is, worden de betreffende gebieden begrensd.
- Rijkswaterstaat streeft in het kader van integraal waterbeheer de realisatie van meer natuurlijke oevers na. Hiervoor worden oeverstroken die noodzakelijk zijn voor inrichting, beheer en onderhoud verworven. De breedte van deze oeverstroken varieert van 80 tot 150 meter, gemeten vanuit de kop van de krib. Bij de Rijn zal de breedte variëren van 80 - 95 meter, bij de Waal zal de breedte eerder richting 150 meter gaan. Een groot deel van deze oeverstroken is staatseigendom. Hiervan is een groot deel verpacht en in agrarisch beheer. Pachtcontracten die langer dan een jaar lopen (veelal 6 jaar) worden gestuit. De stuiting van de pachtcontracten gebeurt door de Dienst der Domeinen op verzoek van Rijkswaterstaat, een jaar voor het einde van de pachttermijn.
Oevers die in particulier eigendom zijn, zullen indien mogelijk worden aangekocht. Hiervoor is uiteraard overeenstemming noodzakelijk met de huidige eigenaar.
Rijkswaterstaat heeft als rivierbeheerder de eindverantwoordelijkheid voor het beheer van de oevers. Zij streeft ernaar het beheer uit te besteden aan de daarvoor geeigende organisaties zoals de natuurbeschermingsorganisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen). Waar mogelijk wil RWS, niet alleen wat betreft natuurvriendelijke oevers maar ook voor de aanleg van nevengeulen, aansluiten bij natuurontwikkelingsprojecten in de uiterwaarden. Deze projecten zijn in het onderhavige voorstel opgenomen.
- Naast natuurontwikkeling door verwerving en inrichting op grond van de RBON, kan ook nieuwe natuur tot stand komen door commerciële kleiwinning en een betere afwerking van bestaande ontzandingen. Wanneer grondverwerving en inrichting door de ontgronder gerealiseerd worden, is inzet van de RBON niet aan de orde. In het begrenzingsvoorstel is aangegeven welke projecten door het ontgrondend bedrijfsleven gerealiseerd gaan worden. Het gaat om projecten waarbij een verregaande overeenstemming is tussen de ontgronder en de betrokken overheden. Dit is conform de wijze waarop e.e.a. eerder is vormgegeven in de begrenzingenplannen voor de Gelderse Poort.

1.2. Reikwijdte van dit plan

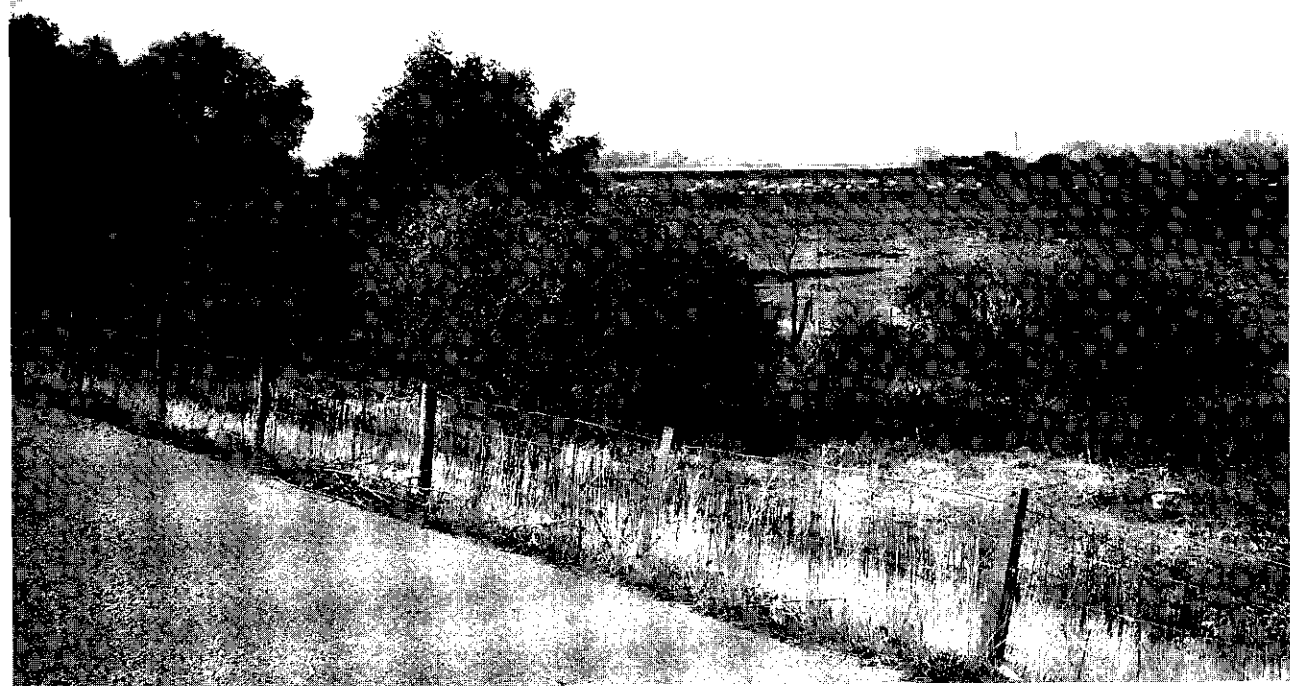
- In een aantal gevallen lijkt de gewenste natuurontwikkeling deels gerealiseerd te kunnen worden via ontgrondingen. Voor zover daarover thans geen volledige duidelijkheid bestaat, zijn die gebieden in het voorstel opgenomen als natuurontwikkelingsgebieden ex RBON. In het kader van de vergunningverlening zal duidelijk worden welke percelen door ontgronders verworven en ingericht worden. Dit kan betekenen dat bij herziening van het begrenzingsplan de begrenzing aangepast wordt.

Dit begrenzingsplan geeft grenzen aan waarbinnen door middel van de reeds eerder genoemde regeling Beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling inrichting en beheer van agrarische percelen meer gericht kan worden op behoud en ontwikkeling van natuurkwaliteiten. Dit plan gaat niet over:

- wijzigingen in de bestemming van gebieden. Daar waar aangegeven is dat het wenselijk is dat een agrarisch gebied verandert in een natuurgebied (natuurontwikkeling), verandert er aan de bestemming vooralsnog niets. Een bestemmingsverandering zal pas plaatsvinden nadat het gebied aangekocht is en eventueel ingericht is ten behoeve van natuurbeheer/-ontwikkeling;
- door de schaal van de kaart was het onvermijdelijk dat sloten, wegen en kleine niet-agrarische percelen binnen de begrenzing zijn getekend. Dit begrenzingsplan verandert niets aan dergelijk grondgebruik;
- andere manieren om natuurbehoud of -ontwikkeling te realiseren. In de uiterwaarden is het natuurvriendelijk afwerken van ontgrondingen een belangrijk voorbeeld. Maar in wezen kan bij iedere verandering van inrichting natuurontwikkeling een rol spelen. Dit begrenzingsplan zegt niets over andere mogelijkheden dan met behulp van genoemde regeling.

Daar waar nog niet (voldoende) duidelijk is of de gewenste natuurontwikkeling met behulp van ontgroning gerealiseerd kan worden, is dat gebied vooralsnog voor de zekerheid in dit begrenzingsplan opgenomen.

Voor natuurontwikkelingsgebieden zal voor de inrichting een inrichtingsplan worden opgesteld. Bij deze herinrichting zijn mogelijk niet alleen agrarische percelen betrokken. In alle gevallen zal door de initiatiefnemers contact moeten worden opgenomen met alle belanghebbenden voor overleg. Daarbij kunnen zaken aan de orde zijn als schadevergoeding/compensatie en randvoorwaarden voor de inrichting.

Beschrijving van het gebied

2.1 Algemeen

Het plan heeft betrekking op de uiterwaarden van de Rijn en de Waal. De grote natuurontwikkelingsplannen van de Gelderse Poort, Fort Sint Andries en Noordoever NederRijn zijn niet in dit plan opgenomen.

2.2 Natuur en landschap

In diverse onderzoeken is gewezen op de sterke achteruitgang van natuurwaarden in uiterwaarden. Met name de stroomdalflora blijkt in kwaliteit en omvang achteruit te gaan.

In de uiterwaarden is met uitzondering van de IJsseluiterwaarden een afname van het aantal Grutto's te zien t.o.v. de jaren zeventig. Ook andere natuurwaarden in het agrarisch cultuurland (dijken, kaden, kleine landschapselementen) gaan nog steeds in kwaliteit achteruit.

Aan de andere kant is de Tureluur in de uiterwaarden van de Maas en Waal t.o.v. de jaren zeventig toegenomen. De toename hangt vermoedelijk samen met het ontstaan van nieuw geschikt habitat langs tichelgaten. In diverse natuurontwikkelingsprojecten langs de grote rivieren is weer een vooruitgang van de natuurwaarden te constateren.

Oevers zijn in de huidige situatie overbegraasd of met een harde oeeververdediging afgewerkt. Aanwezige potenties voor de specifieke flora en fauna van de oeverzone kunnen daardoor niet tot ontwikkeling komen.

Natuurwetenschappelijk zijn de vier Gelderse riviertakken duidelijk verschillend. Langs de IJssel springt de rijke stroomdalflora met een grote verscheidenheid aan planten en diersoorten in het oog. De uiterwaarden van de Nederrijn hebben een apart karakter door de invloed van stuwen en kwel vanuit de aangrenzende stuwwallen (Veluwe en Utrechtse heuvelrug). Karakteristiek voor de Waal zijn de zandige oevers, de moerassen en de grote rivierdynamiek. De vrij intensief gebruikte uiterwaarden van de Maas zijn als gevolg van kanalisatie verdroogd en de riviergebonden flora en fauna is grotendeels verdwenen.

2.2.1 Flora

Het dynamische karakter van de rivier is de bepalende factor voor de natuurwaarden. Door overstromingen, sedimentatie en erosie is een zeer gevarieerd milieu ontstaan met verschillende bodemtypen, afwisselingen in drogere en natere gronden etc. Als gevolg van deze differentiatie herbergen de uiterwaarden een breed scala aan flora en fauna. In de uiterwaarden is een onderscheid te maken tussen delen die meer onder invloed staan van de rivier en delen die minder beïnvloed worden. De laaggelegen rivieroevers en moerasgebieden met oude rivierlopen, kolken en tichelgaten bevatten een aantal zeldzame plantesoorten en -gemeenschappen. De moerasgebieden zijn tevens van belang voor amfibieën. Op de hogergelegen onvergraven delen en op dijken en zomerkaden worden onderdelen van de stroomdalflora aangetroffen met soorten uit Midden Europa.

De stroomdalflora behoort tot de sterkst bedreigde groepen van de wilde flora in Nederland. In ons land groeit de stroomdalflora op kalkrijke bodem in het rivierengebied en deels in de duinen en Zuid-Limburg. In de uiterwaarden zijn de hogere delen met een overstromingsfrequentie van minder dan 20 dagen per jaar geschikte milieu's voor de stroomdalflora (met soorten als Kattedoorn en Veldsalie). Naast een breed scala aan plantesoorten zijn stroomdalgraslanden veelal ook rijk aan vlinders en andere insecten.

Daarnaast kan de rivier met haar dijken een belangrijke ecologische infrastructuur vormen waarlangs planten en dieren zich kunnen verspreiden en de verschillende grotere natuurgebieden met elkaar verbonden worden.

Streefbeelden voor natuur (-ontwikkeling)

3.1 Algemeen

In de onderstaande alinea's worden de streefbeelden voor natuurontwikkelingsgebieden aangegeven. Daarnaast wordt ernaar gestreefd de bestaande waarden zoveel mogelijk te behouden. Het gaat hierbij vooral om gebieden met een hoge weidevogelstand. Met name in de eerste fase begrenzing zijn de gebieden met hoge actuele natuurwaarden reeds begrensd met de status reservaatgebied of beheersgebied. Door de vastgestelde beheers- en reservaatgebieden zoveel mogelijk te handhaven, worden ook de bestaande waarden gehandhaafd.

Oorspronkelijk vormt het rivierengebied een zeer dynamisch systeem met geulen, rivierduinen, oibossen, natte en droge graslanden. Door kanalisatiewerken is de dynamiek echter sterk afgenomen. Met name in de Nederrijn is als gevolg van stuwen weinig dynamiek meer over gebleven.

De rivierdynamiek wordt als sturende factor beschouwd voor natuurontwikkeling langs de Nederrijn en Waal. Er kan een onderscheid gemaakt worden in hydrodynamiek (verandering in de vorm van overstroming, grondwaterstanden en waterkwaliteit) en morfodynamiek (verandering als gevolg van sedimentatie en erosie door wind en water).

Uit onderzoek is gebleken dat de soortenrijkdom afhankelijk is van de overstromingsduur; naarmate de overstromingsduur afneemt neemt de soortenrijkdom toe. Waar echter de morfodynamiek sterk is, kunnen zeer soortenrijke pionierge-meenschappen voorkomen. Daarnaast is de stromende rivier van belang als transportmechanisme voor organismen, voedingsstoffen, mineralen en sediment.

De differentiatie aan natuurwaarden langs de rivieren is uitgewerkt in visies voor de drie NURG-projecten: Noordoever NederRijn, Fort Sint Andries en Gelderse Poort. In het project Noordoever NederRijn ligt het accent vooral op het ontwikkelen van de gradiënt van de hogere pleistocene zandgronden (Veluwe) naar het rivierdal (Rijn). In de visie voor Fort Sint Andries wordt ingespeeld op de ligging tussen de Gelderse Poort en de Biesbosch, op de overstromingsfrequentie en op de bijzondere situatie dat de Maas en de Waal hier nagenoeg aan elkaar raken. Terwijl de visie voor de Gelderse Poort geënt is op de gedachte van een natuurgebied dat onder sterke invloed van de rivier staat en de ligging aan de voet van twee stuwwallen waardoor kwelafhankelijk ecosystemen tot ontwikkeling kunnen worden gebracht.

In dit begrenzingsvoorstel wordt de differentiatie tussen de verschillende riviertrajecten tot uitdrukking gebracht.

De Waal leent zich van alle riviertakken het meest voor verdergaande natuurontwikkeling gezien de grote dynamiek, de natuurlijke oevers en de brede uiterwaarden. Hier kan een grote verscheidenheid aan natuurwaarden tot ontwikkeling komen (oevergemeenschappen, moerassen, wateren, stroomdalflora).

Langs de Nederrijn, waar als gevolg van diverse stuwen de dynamiek veel geringer is, wordt (buiten Noordoever Nederrijn) slechts op beperkte schaal natuurontwikkeling voorgestaan (moerassen, stroomdalflora, kwelgebieden).

Doel van natuurontwikkeling is het tot stand brengen van gebieden, waar de natuur zich - na inrichting- zo vrij mogelijk kan ontwikkelen. Een volledig ongestuurde ontwikkeling is niet in beeld aangezien de afvoer van water, ijs en sediment een belangrijke rol bij het beheer zal blijven spelen. Langs de grote rivieren in Nederland kunnen alleen begeleid natuurlijke eenheden nagestreefd worden.

Begeleid natuurlijke eenheden kunnen bestaan uit:

- a het rivierboslandschap in vrij afstromende riviertrajecten, met rivierdynamiek als sleutelproces om plaatselijk bosvorming tegen te gaan,
- b het rivierboslandschap in gevarieerd milieu, met als centrale processen *begrazing in combinatie met lokale stagnatie van regen- of grondwater* (Uit: Ontwerpnota ecosysteemvisies)

Bij een rivierboslandschap in vrij afstromende riviertrajecten wordt optimaal gebruik gemaakt van de rivierdynamiek. Dicht bij de rivier komen sterk dynamische delen voor hetgeen zich uit in langdurige overstromingen en een sterke erosie en sedimentatie. In deze zone komen de pioniervegetaties met de zacht-hout ooibossen voor. De oeverwallen en zomerkades overstromen minder frequent en er komt meer erosie en sedimentatie voor. De begroeiingen bestaan uit ruigtes en gemengde ooibossen. Uit het toetsingsonderzoek van het WNF-plan *Levende Rivieren* is gebleken dat op circa 15% van het oppervlakte van de uiterwaarden bosontwikkeling mogelijk is. Rijkswaterstaat gaat bij het toetsen van plannen uit van een bebossingspercentage van circa 10%.

Natte hardhoutooibossen, zeggevegetaties en pioniersvegetaties komen voor in verder van de stroomdraad verwijderde oude rivierarmen, tichelgaten en lage uiterwaarden. Op de hogere en drogere delen komt weinig rivierdynamiek voor en is sprake van de ontwikkeling van stroomdalgraslanden en droge hardhoutooibossen.

Bij het rivierboslandschap in een gevarieerd milieu is niet de rivierdynamiek de sturende factor maar andere factoren zoals de stagnatie van grond- en regenwater. Daarnaast zal begrazing voor een landschappelijk gevarieerd patroon zorgen. Hard- en zacht-hout ooibossen worden hierbij afgewisseld met graslanden en zeggemoerassen. Dit type kan vooral tot ontwikkeling komen in gestuwde trajecten. *Afwisselend bos en open gebied vormt een prima biotoop* voor soorten als Wespendif, Havik, Zwarte ooievaar en Rosse vleermuis. Voorts kan er ook nog een half natuurlijk doeltypen onderscheiden worden. Het gaat hierbij om vochtige voedselarme graslanden, bloemrijke droge stroomdalgraslanden, rivierduin en slikvegetaties en bosgemeenschappen van leemgronden en rivierklei. Deze halfnatuurlijke typen zijn met name van belang voor weidevogels, stroomdalflora, amfibieën en reptielen.

Bij de vormgeving van natuurontwikkelingsprojecten wordt zoveel mogelijk ingespeeld op de ontstaansgeschiedenis, waardevolle cultuurhistorische elementen worden waar mogelijk gehandhaafd. In alle gevallen zal de rivierbeheerder zowel aan inrichting als beheer eisen en randvoorwaarden stellen om de afvoer- en de scheepvaartfunctie van de rivier te waarborgen.

Dit voorstel gaat niet in op de uiterwaarden waarvoor niets verandert ten opzichte van de vastgestelde beheersplannen Rijn- en Waaluitwaarden (vastgesteld per 1 juli 1990) en Redichemse waard (vastgesteld per 1 april 1989).

3.2 Beschrijving begrensde gebieden Rijn en Lek

Meinerswijk

Een groot deel van Meinerswijk is al ingericht en wordt integraal begraasd met Konickpaarden en Galloway koeien. Niet alle agrarische percelen zijn al verwor-

ven en ingericht. Binnen het project, als geheel op de kaart aangegeven, is nog 40 ha natuurontwikkeling te begrenzen. In de Stuurgroep Meinerswijk zijn hierover afspraken gemaakt tussen Rijk, Provincie en Gemeente. Totaal 40 ha natuurontwikkeling.

Randwijksche Uiterwaarden

Doel van deze begrenzing is het creëren van een verbindingzone op de zuidoever langs de grootste barrière op de Noordoever, namelijk het industrieterrein van Parenco. Dit is in het kader van het NURG-project Noordoever Nederrijn als wens naar voren gekomen.

In het beleidsplan Uiterwaarden heeft dit gebied de aanduiding "agrarisch gebruik mede afgestemd op natuurwaarden" gekregen. Ook in het rapport Natuur aan het werk wordt dit gebied genoemd om op de zuidoever in relatie met projecten als de Blauwe kamer en Noordoever Nederrijn een langgerekt uiterwaardengebied met aan de rivier gebonden natuurwaarden te ontwikkelen. Gezien het gestuwde karakter gaat het hier om beperkte rivierdynamiek. Met name het oostelijk deel biedt goede potenties voor het ontwikkelen van een strang. De bestaande kleiuitput bij Heteren kan daarbij dan tevens beter ingepast worden met flauwere oevers. Op het deel ten westen van de A50 wordt ontwikkeling van ooibos nagestreefd. Op dit deel ligt nog een ontgrondingsvergunning. Het is gewenst deze vergunning zodanig af te werken dat dit gebied aansluit bij de natuurontwikkeling in de omgeving. Omdat ter plaatse een dwarskade aanwezig is, heeft een grotere invloed van de rivier geen negatieve invloed op de landbouw in de rest van de uiterwaard. Totaal 113 ha natuurontwikkeling.

Schoutenwaard/Klaverwaard/Wolfswaard

Een deel van dit gebied vormt -samen met het volgende- het proefgebied voor natuurontwikkeling "De Blauwe Kamer e.o." uit het Beleidsplan Uiterwaarden. Deze begrenzing geeft daar invulling aan. De Schoutenwaard behoort voor 3-4 soorten tot de beste 20% van de in 1992 in Gelderland onderzochte telgebieden voor weidevogels. Soorten die voorkomen zijn Grutto, Tureluur, Watersnip, Slobeend en daarnaast Scholekster en Kievit. Na 1992 is de Schoutenwaard ontkeid en geëgaliseerd. Hierdoor is de weidevogelstand achteruit gegaan. De Schoutenwaard wordt begrensd als natuurontwikkelingsgebied met als doelstelling het ontwikkelen van een nat open gebied met moeras en kleine oppervlakten wilgenstruweel en -bos (circa 80 ha).

Naast bovengenoemde begrenzing is het gewenst de Klaverwaard en een groot deel van de Wolfswaard te begrenzen als beheersgebied met als doelstelling weidevogels en het ontwikkelen van botanische waarden (173 ha). Voor het bedrijf in de Manuswaard ontstaan er hiermee mogelijkheden om op een grote oppervlakte extensiever te gaan boeren. Het westelijk deel van de Wolfswaard, wordt begrensd als natuurontwikkelingsgebied (circa 22 ha). Dit biedt de mogelijkheid het gebied in te richten met afwisselend ondiep water, kleine wilgenstruwelen en moerassige laagten.

De Spees

Voor Fort de Spees en omgeving is een plan opgesteld dat voorziet in aanleg van een strang en moeraszones (28 ha) waardoor er een langgerekt lint natuurontwikkeling ontstaat. In het kader van de dijkverzwaring is bij de Spees rivierkundige compensatie noodzakelijk. Het is nog niet duidelijk in hoeverre RBON-middelen ingezet moeten worden om de nagestreefde natuurontwikkeling te realiseren. *Vooralsnog wordt het gebied wel begrensd als natuurontwikkeling volgens de RBON.*

De Ingensche Waarden

Het oostelijke deel van de Ingensche Waarden is voor een groot deel reeds begrensd als beheersgebied eerste fase. Om tot een afgerond geheel te komen wordt het oostelijke puntje (12 ha) ook begrensd als beheersgebied. De voor dit puntje aangevraagde ontkleingsvergunning is niet verleend.

Het niet begrensde deel betreft een bedrijventerrein. Een groot deel van de Ingensche Waarden ten westen van de plas is bij de eerste fase begrensd als reservaatgebied en is op het oostelijke puntje na in eigendom en beheer bij staatsbosbeheer.

Mauriksche en Ecksche waarden

Bij de vaststelling van het beheersplan Rijn- en Waalwaterwaarden (1 juli 1990) is rekening gehouden met de uitbreiding van de verblijfsrecreatie in de Mauriksche en Ecksche waarden. Een deel wordt echter niet gebruikt t.b.v. verblijfsrecreatie en is voor weidevogels wel van belang. Aangezien er in het gebied belangstelling bestaat voor beheersovereenkomsten wordt hier nog 13 ha beheersgebied begrensd met een weidevogelgoalstelling.

Rijswijksche Buitenpolder

Voor dit gebied wordt door de ter plaatse actieve ontgronder een inrichtingsplan opgesteld. Dit plan gaat onder meer uit van het achterwege laten van hercultivering van de bestaande putten. In aansluiting daarop is begrenzing als natuurontwikkelingsgebied gewenst om tot één groot natuurgebied te komen. De actuele ecologische waarden van de Rijswijksche buitenpolder zijn niet van zeer grote betekenis. Landschappelijk gezien is het een fraaie polder met afwisselende landschapstypen zoals open grasland, zandige oeverwal, hagen en struwelen, moeras/moerasbos/nat grasland.

In het beleidsplan Uiterwaarden zijn de volgende beleidslijnen opgenomen:

- behoud karakteristiek element, natuurontwikkeling mogelijk/gewenst in een deel van de polder, agrarisch gebruik

Aan de Utrechtse zijde van de Rijn wordt de Lunenburgerwaard en de Bosscherwaard als natuurontwikkelingsgebied ingericht. Er wordt gestreefd naar het ontwikkelen van een rivierstrang met aangrenzende moerassen en stroken natte graslanden. Een begrenzing als natuurontwikkelingsgebied van de Rijswijksche buitenpolder sluit daar op aan.

Een groot deel van het gebied wordt begrensd met de status natuurontwikke-

lingsgebied (86 ha). In overleg met Het Geldersch Landschap zal een inrichtingsplan worden opgesteld dat voorziet in het afwerken van de voormalige kleiputten en het creëren van moerassige laagten achter de oeverwal.

Rijswijksche waard

Kleinschalig gebied met veel afwisseling, de bestaande strang kan doorgetrokken worden in oostelijke richting in combinatie met de inrichting van een natuurvriendelijke oever begrenzing met de status natuurontwikkeling (18 ha), daarnaast ten behoeve van het ontwikkelen van stroomdalgraslanden 29 ha reservaatgebied.

Lazaruswaard, Redichemse en Beusichemse waard

Door de streek is belangstelling geuit voor beheersovereenkomsten met de zwaardere beheerspakketten. Het gebied wordt gekenmerkt door soortenrijke perceelsranden en stroomdalvegetaties, daarnaast is het gebied van belang voor amfibieën. Met name in de Beusichemsewaard komen soorten voor van stroomdalgraslanden. In aansluiting op de reeds begrensde delen wordt nog eens ruim 125 ha beheersgebied begrensd. Daarnaast wordt 18 ha reservaatgebied omgezet in beheersgebied waardoor een groot aaneengesloten beheersgebied ontstaat en tegelijkertijd versnippering van (kleine) reservaatgebieden wordt tegengegaan.

In de Beusichemse waard wordt ten westen van de veerweg, in het noorden grenzend aan reeds vastgesteld reservaatgebied, 40 ha natuurontwikkeling begrensd. Om een aaneengesloten geheel te krijgen wordt hiervoor 6 ha beheersgebied die er oorspronkelijk lag omgezet in natuurontwikkelingsproject. Op de overgang naar het natuurontwikkelingsproject in de Rijswijkse waard wordt 15 ha reservaatgebied begrensd. Om een afgerond geheel te krijgen wordt daarnaast 3 ha beheersgebied omgezet in reservaatgebied.

Voor een deel van de Beusichemse waard wordt door een ontgronder een inrichtingsplan opgesteld.

Goilberdingse waard

Voor de Goilberdingerwaard wordt een inrichtingsplan ontwikkeld dat voorziet in de ontwikkeling van een rivierkwelstrang en moeraszones. Daarbij wordt rekening gehouden met de cultuurhistorische aspecten van Fort werk aan 't Spoel en Fort Everdingen. In het kader van de Wet op de Waterkeringen wordt bekeken of kleiwinning gekoppeld kan worden aan de dijkverbetering. Het gebied is begrensd met de status natuurontwikkeling en beslaat 80 ha.

3.3 Beschrijving begrensde gebieden Waal

Staatjeswaard

In Staatjeswaard wordt gestreefd naar ooibosontwikkeling en moerasachtige zones. Hiermee wordt aangesloten op de reeds bestaande moerasachtige delen van de waard. Totaal 69 ha natuurontwikkeling.

Moespotsche waard

Het beleidsplan uiterwaarden geeft aan dat ter plaatse natuurontwikkeling gewenst is. In de directe omgeving zijn aanzetten voor wilgenooibos te vinden. Natuurontwikkeling kan bijdragen aan het verder ontwikkelen van ooibos en grasland in combinatie met moerasachtige zones van dit gebied. Het terrein naast de steenfabriek tussen Staatjeswaard en Moespotsche waard betreft een slibstort. Dit deel is buiten de begrenzing gelaten. In de Moespotsche waard wordt 37 ha natuurontwikkeling begrensd.